

Træerne drypper stadig – 1864-traumet set med erindringshistoriske briller

Med et erindringshistorisk greb om historien er Wendel-Hansens værk et spændende og væsentligt bidrag til den historiske debat om krigen i 1864 og dens konsekvenser for den danske selvforståelse helt op i det 21. århundrede. Værket giver dog også anledning til indvendinger

TEKST: ANKE SPOORENDONK,
TIDL. MEDLEM AF LANDDAGEN FOR SSW OG JUSTITS-,
KULTUR- OG EUROPAMINISTER I SLESVIG HOLSTEN
FOR SSW

Krigen 1864 har efterladt dybe spor i den danske kollektive bevidsthed. At beskrive nogle af disse spor er, hvad historikeren Jens Wendel-Hansen har sat sig for med bogen *De træer, de drypper endnu*. Som det fremgår af bogens lille efterskrift, har det været dens mål "at fremstille den erindringshistorie, som er blevet nederlaget i 1864 til del i dansk historieskrivning." Dermed er der tale om en ny vinkling af 1864-fortællingen, hvilket også kommer til udtryk i de kildekritiske overvejelser, forfatteren gør sig.

Wendel-Hansen nævner udtrykkeligt, at han bygger videre på det fundament, andre historikere har lagt. At historikeren Rasmus Glenthøj har været en særlig inspirationskilde, fremgår også, bl.a. i afsnittet med overskriften *Hvem har skylden* (s. 58ff), hvor den kategorise-

ring af Dannevirke-fortællingerne (fortællingerne om 1864, red.) præsenteres, som Wendel-Hansen opererer med i sine analyser. Mest kendt er de to modstillinger: hhv. 'offerfortællingen' og 'selvpi-skerfortællingen', som den kaldes hos Rasmus Glenthøj, men som Wendel-Hansen kalder 'selvforskyldtfortællingen'. Jeg kan fint følge Jens Wendel-Hansen i, at de to fortællinger, der "udgør modpolerne i den både videnskabelige og politiske danske historieskrivning," efterlader et hul, som man bør forholde sig til. Han opfinder derfor "den systemkritiske fortælling" (s. 75ff), som hævder, at krigen i 1864 blev tabt, fordi aktørerne ikke havde forholdt sig til den politiske virkelighed. Dermed får den også et fremadrettet fokus, "hvor de to andre (dvs. 'offerfortællingen' og 'selvforskyldtfortællingen') havde været tilbageskuende."

Problematiske at sammenligne begreber på tværs af tiden

Rigtig svært har jeg det dog med, at både Wendel-Hansen og Rasmus Glenthøj vælger at bruge begrebet 'Stunde Null' om den politiske og samfundsmæssige situation i Danmark efter nederlaget i

1864 (s. 141). Jeg ved, at forfatteren Tom Buk-Swienty introducerede begrebet i bogen *Slagtebænk Dybbøl*, men det ændrer intet ved, at paralleliseringen mellem Tyskland i 1945 og situationen i Danmark i 1864 ikke holder vand. I tysk historieskrivning har tesen om en 'Stunde Null' primært spillet en rolle i Forbundsrepublikkens tidlige år, i den såkaldte Adenauer-tid, hvor den – meget praktisk – kunne tages til indtægt for, at det nye Tysklands styrende lag intet ansvar havde for nazitidens forbrydelser. I dag spiller tesen ingen rolle mere – tysk historieforskning er et helt andet sted. Vel vidende, at Wendel-Hansen (s. 142) ikke kritikløst overtager Rasmus Glenthøjs syn på 'Stunde Null', er det for mig vigtigt at holde fast i, at begrebet ikke

"Den erindringshistoriske metode har dog også sine begrænsninger, og sine steder bliver bogens fokus på 1864 lidt som en spændetroje."

”Dermed er der tale om en ny vinkling af 1864-fortællingen, hvilket også kommer til udtryk i de kildekritiske overvejelser, forfatteren gør sig.”

bidrager til mere klarhed over situationen i Danmark. Den nyorientering, der nødvendigvis måtte følge oven på et så skelsættende nederlag som det i 1864, må også kunne beskrives uden at gribe til en historisk terminologi taget fra andre, usammenlignelige historiske sammenhænge.

Wendel-Hansen udfolder bogens hovedtema – det danske samfunds transformation efter 1864 set med erindringshistoriske briller – omkring grundlovs- og forsvarssagen i årene efter 1864 med det sønderjyske spørgsmål som det centrale omdrejningspunkt. Da han netop ikke ønsker at give en historisk redegørelse, men tværtimod har sat sig for at få frem, hvilken rolle erindringerne spillede i tidens politiske processer, fremmer det naturligt nok forståelsen, hvis stoffet er kendt i forvejen. Der er meget at holde styr på, derfor er det fint, at læseren med mellemrum får en slags konklusion at støtte sig til (fx s. 81 om den systemkritiske fortælling eller s. 119 om grundlovs-sagen).

Mere lys på rævekagerne

Den erindringshistoriske metode har dog også sine begrænsninger, og sine steder bliver bogens fokus på 1864 lidt som en spændetøje. Det gælder fx afsnittet om Genforeningen i 1920 (s. 220–251), hvor Wendel-Hansen på den ene side giver en stringent gennemgang af hændelsesforløbet i forbindelse med Genforeningen, sådan som det nødvendigvis må fremstå, når de erindringshistoriske briller tages på. På den anden side efterlader redegørelsen en vis følelse af uforløsthed. Den fokuserer ensidigt på den (rigs)danske debat og nævner kun den sønderjyske vinkel som et supplement til denne debat. Dertil kommer, at Danmarks neutralitetspolitik under Første Verdenskrig, jf. Hans Schultz Hansens bog om H.P. Hanssen (*Genforeningens Arkitekt*, s. 26), ikke kun førte til en ’tyskerkurs’, men også til

at den danske presse fik mundkurv på og måtte tie om sønderjyske forhold. At der var langt fra København til Aabenraa, antyder Wendel-Hansen (s. 236) i redegørelsen for Den Melleslesvigske Delegations rejse til Paris i maj 1920, hvor man forsøgte at underminere fredstraktaten og fremtvinge en internationalisering af zone 2 (Melleslesvig, red.) og dermed sikre Flensborg en dansk fremtid. Hvor dramatisk situationen var, fremgår af Schultz Hansens bog (s. 141–143). Det ville derfor have været en hjælp til indordningen af de rævekager, der reelt blev bagt her, hvis Wendel-Hansen ikke havde nøjedes med at konstatere, at H.P. Hanssens løsning i sidste ende vandt og dét ”med udgangspunkt i både offerfortællingens pointe om tysk indblanding i danske anliggender og selvforskyldtfortællingens lære om nationalt hovmod.”

Flot bog i friskt sprog

De træer, de drypper endnu er en flot bog med fine illustrationer og mange detaljerede kildehenvisninger. Den er skrevet i et friskt sprog uden at ’snakke nedad’, og det er i sig selv en stor kvalitet. Alt i alt udgør Wendel-Hansens værk et spændende og væsentligt bidrag til den historiske debat om krigen i 1864 og dens konsekvenser for den danske selvforståelse helt op i det 21. århundrede. Det fortjener derfor også en langt grundigere gennemgang end dén, min anmeldelse lægger op til. Der er stof til mange diskussioner, fx om Bonn-København-Erklæringernes tilblivelse i 1955 (s. 305ff), men også i bogens sidste afsnit (s. 332ff) er der nok at tage fat i. Her giver forfatteren en spændende analyse af dansk politik frem til statsminister Anders Fogh Rasmussens kulturkamp med 150-året for slaget ved Dybbøl som kulisse (s. 271). Jubilæumsåret skabte ”ideelle betingelser for, at debatten af nederlaget kunne gå videre.” Det er så sandt, som det er sagt. ♦

Titel:

**De træer, de drypper endnu.
1864 i dansk politik**

Forfatter:

Jens Lei Wendel-Hansen

Sidetal:

432

Pris:

399,95 kr.

Forlag:

Nord Academic 2023